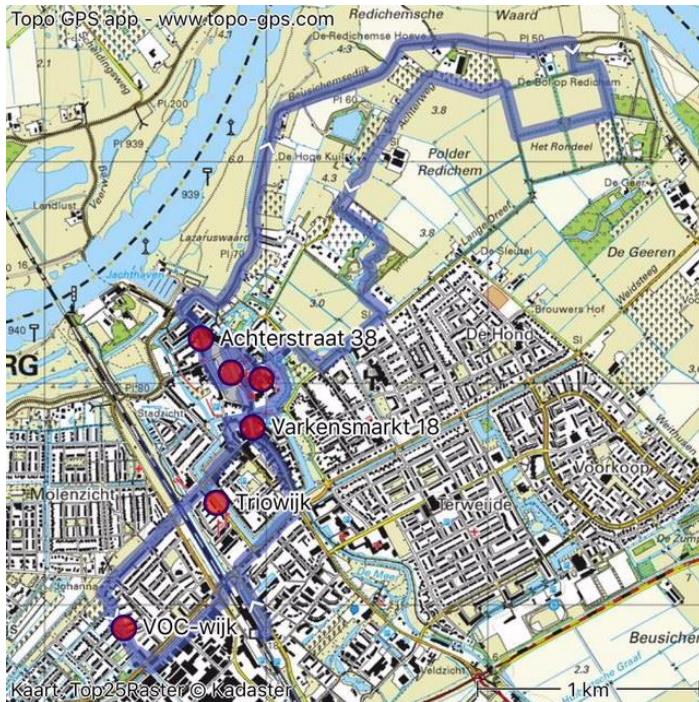

Koloniale wandeling Culemborg: Vereerd, vergeten en verguisd

Startpunt: NS Station Culemborg

Eindpunt: NS Station Culemborg

Parkeren: P&R Station Culemborg

Horeca: alleen in de stad

Musea: Museum Jan van Riebeeckhuis (wo-za)

Lengte van de wandeling: 6, 9, 11 of 12 km

GPX-bestand: Topo GPS koloniale wandeling Culemborg

In Culemborg zijn drie mannen van koloniaal gewicht geboren. Het meest bekend, maar inmiddels ook verguisd is Jan van Riebeeck. Hij is de stichter van de Kaapkolonie in Zuid-Afrika. Het vroegere apartheidsregime daar vereerde hem als de stamvader van het Afrikaner volk. In het nieuwe Zuid-Afrika is hij zeer omstreden en wordt hij wel de aartsvader van de apartheid genoemd. Van Riebeecks neef was Antonio van Diemen. Die schopte het tot gouverneur-generaal in Batavia, het huidige Jakarta. Hij was de opvolger van Jan Pieterszoon Coen en net zo'n rücksichtsloze empire-builder. De derde Culemborger in dit rijtje is Otto van Rees of Koning Otto, zoals hij spottend werd genoemd. Van 1884 tot 1888 was hij een weinig succesvolle en impopulaire gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Al wandelend door de oude vrijstad zullen we nog meer restjes koloniaal verleden tegenkomen

Route

1. Met je rug naar de hoofdingang van het station sla je linksaf de weg in die parallel aan het spoor loopt. Loop rechtdoor tot de rotonde en sla daar rechtsaf. Kort hierna zie je voor je de stadsgracht die ooit de vestingwallen beschermde. Hier rechtdoor blijven lopen. Aan het eind van de singel, op de viersprong, linksaf en vervolgens rechtdoor: Zandstraat. Loop de Zandstraat helemaal uit. Aan het eind, op een driesprong, flauw rechtsaf, Varkensmarkt. 20 meter verder rechts ligt op nr 20 de **Oud-Katholieke kerk**, met een onverwacht koloniaal detail (geopend op zaterdag in de zomermaanden). Recht tegenover de kerk aan de Varkensmarkt ligt het herenhuis **Maria Regina**, via de vroegere sigarenindustrie verbonden aan Nederlands-Indië.
2. Loop verder over de Varkensmarkt en vervolgens rechtdoor onder de enig overgebleven stadspoort in Culemborg (let op de hoogwatermetingen rechts, net voor de poort). Je komt uit op de Markt met aan het eind het laat-gotische Stadhuis. Loop de Markt op en sla de eerste straat rechts in, de Grote Kerkstraat. Na 40 meter is aan je linkerhand de ingang van de **Grote of Barbarakerk**. In deze kerk herinneren verschillende objecten aan het Nederlandse koloniale verleden (geopend op zaterdag in de zomermaanden).
3. Na en bezoek aan de Grote Kerkstraat verder uitlopen. Aan het eind linksaf, Ridderstraat. Juist inde hoek van de Grote Kerkstraat en de Ridderstraat ligt de rooms-katholieke pastorie (Ridderstraat 198). Waarschijnlijk stond hier in de jaren 1760 het huis van **Christiaan Kleynhoff**, arts en botanicus inde dienst van de VOC. We komen hem aan het eind van de wandeling weer tegen. Loop de Ridderstraat helemaal uit. Aan het eind linksaf (richtingwijzer: Centrum).
4. Je komt uit op een viersprong. Sla hier linksaf: Oude Vismarkt. Op de Oude Vismarkt is **Antonio van Diemen** geboren. We weten niet precies waar. Wel weten wel dat zijn vader eigenaar was van de voorname herberg Het Gulden Hoofd (Markt 6). Dit pand ligt aan het einde van de Vismarkt, direct nadat je links de Koesteege bent gepasseerd.
5. Loop verder de Markt op en houd schuin rechts aan (voor het stadhuis ligt de Blauwe Steen, de vroegere executieplaats). In de rechterhoek van de Markt is op nr 11 (zie foto nr. 5/6) een huis met een trapgevel te zien, gebouwd in 1549. In dit huis dat vanouds In den Keyer heet (in tegenstelling tot het naastgelegen pand op nr 13) heeft het echtpaar **Carel Constant** en **Maria van Aelst** rond 1650 gewoond. Het is ook het geboortehuis van de latere gouverneur-generaal van Nederlands-Indië **Otto van Rees**.

6. Het naastliggende pand, Markt 13, stamt uit de 16^e eeuw maar is in 1707 herbouwd en heel verwarrend tegenwoordig In den Keyser is genoemd. Het kende ook enkele koloniale bewoners. In 1660 heeft **Gerrit van Harn** hier kortstondig gewoond. Na de grondige verbouwing in 1707 kwam het pand in 1763 in handen van **Nicolaas Heinsius jr.**
7. Langs de Markt verder op in de richting van de stadspoort en sla na 25 meter rechtsaf, Vierheemskinderstraatje. Aan het einde rechtsaf. Je passeert het Museum Elisabeth Weeshuis, het eerste weeshuis van Nederland dat stamt uit 1560 (een bezoek waard al herinnert niets aan het koloniale verleden van Culemborg). Loop rechtdoor en ook bij de viersprong rechtdoor, Achterstraat. Aan het eind, Achterstraat 38, ligt rechts het 16e eeuwse pand De Fonteyn, ook wel Jan van Riebeeckhuis genoemd, naar **Jan van Riebeeck** die in 1652 een Nederlandse kolonie vestigde in Zuid-Afrika. Op de eerste etage is het Museum Jan van Riebeeckhuis gevestigd (open wo-za). Achter het huis, aan de Binnenmolenstraat is een kruidentuin te vinden. Deze is gemodelleerd naar de tuin die Van Riebeeck aanlegde op Kaap de Goede Hoop. De tuin is (bijna) dagelijks geopend en vrij toegankelijk.
8. Na een bezoek aan het Museum Jan van Riebeeckhuis, met je rug naar de deur van het museum, linksaf, de Havendijk in lopen. Je passeert een brug over een oude stadsgracht en loopt in de richting van de dijk. Je gaat net voor de doorgang in de dijk rechtsaf, de Beusichemse dijk op. Boven op de dijk zie je de jachthaven met links daarvan een weg – de Veerweg die leidt naar het pontveer - met een lange rij 19e eeuwse arbeidershuisjes. Ooit stond aan de Veerweg **jeneverstokerij De Hoop**, die floreerde dankzij de koloniale afzetmarkt.
9. Vanaf de Beusichemse dijk heb je een prachtig uitzicht over de uiterwaarden van de Lek en de oude binnenstad. Bij de richtingaanwijzer die verwijst naar het parkeerterrein Palumbus onder aan de dijk, zie je recht voor je een wit groen houten huis, gelegen in de kasteeltuin van Kasteel Culemborg. Van het kasteel is nagenoeg niets over, behalve de markeringen in het plaveisel. Het was rond 1780 nog het werkterrein van jhr. **Nicolas Holmberg de Beckfelt**. Je kunt hier naar beneden maar wij lopen bovenlangs verder over de dijk. Al vrij snel passeer je een afslag naar rechts (Bakelbos).
(Afkorting: Wil je de kortste route lopen (6 km) sla dan hier rechtsaf. Na een bocht naar links en naar rechts vervolgens op de viersprong rechtsaf, de Waldeck Pyrmontdreef. Hier pak je de wandeling hieronder weer op bij punt 12).
10. Wie kiest voor een langere route (9, 11 of 12 km) slaat hier niet rechtsaf, maar vervolgt de wandeling over de dijk. Na 1,5 km kun je de route opnieuw inkorten tot 9 km. De kortere variant is aan te bevelen als de grond erg drassig is.

(Afkorting: wie kiest voor de route van 9 km. slaat hier rechtsaf: Achterweg. Blijf de Achterweg geruime tijd volgen, tot de viersprong met rechts het Bakelbos. Loop rechtdoor, de Waldeck Pyrmontdreef. Je kunt nu de wandeling hier beneden oppakken bij punt 12).

11. Wie de langere routes (11 of 12 km) wil wandelen, negeert opnieuw de afslag naar rechts en loopt verder over de dijk tot de afslag bij nr. 17 (ijzeren bord met Vrij in Culemborg en paal met Anckerwaerdt). Ga hier naar beneden. Beneden aan de dijk rechtdoor over een onverhard pad. Op de T-splitsing linksaf, een laantje met een graspad, dat verderop rechtsaf buigt. De eerste laan met graspad rechtsaf inslaan. Op de viersprong rechtdoor. Aan het eind op de T-splitsing rechtsaf. Verderop bij de Y-splitsing links aanhouden, een smal voetpad over twee vlonderbruggen. Aan het eind linksaf, het graspad langs de boomgaard inslaan. Je komt uit op een asfaltweg, die je naar links inslaat (Achterweg).
12. Na enige tijd passeer je enkele begraafplaatsen aan je linkerhand. Blijf de Achterweg vervolgen. Op een viersprong met rechts het Bakelbos nog steeds rechtdoor, de Waldeck Pyrmontdreef. Aan het eind bij de volgende viersprong zie je rechts de kolossale villa **Casa Blanca**. Deze villa werd gebouwd door Willem Bernard Dresselhuys, sigarenfabrikant en koloniaal ondernemer. Een eeuw eerder stond op die plek nog **'s Lands Geweerfabriek**. Deze Culemborgse geweerfabriek produceerde ook voor de koloniale markt.
13. Op de viersprong bij Casa Blanca linksaf, de Elisabethdreef in. Sla halverwege de dreef rechtsaf over een bruggetje, richting parkeerplaats van de polikliniek. Blijf rechts langs de (beuken)haag lopen, langs wat autoboxen en een klein parkeerplaatsje en steek dan rechtdoor de Muntbrug over. Direct na de brug links, een hellinkje op, en dan linksaf over een geasfalteerd voetpad. Rechts zie je stadsmuur met een moestuin (daarachter ligt de pastorie Ridderstraat 198). Ruim 250 jaar geleden lag tussen de stadsmuur (rechts) en villa 's-Heerenhof (schuin links) de buitentuin aangelegd door de VOC arts-botanicus **Christiaan Kleynhoff**.
14. Vervolgens bij een Y-splitsing het pad links aanhouden. Aan het eind van het pad linksaf over een brug en dan over de parkeerplaats rechtsaf. Je loopt langs de synagoge van de kleine Joodse gemeente die in de Tweede Wereldoorlog werd uitgemoord. Aan het eind van de Jodenkerkstraat links- en direct rechtsaf: Buiten Molenstraat. Op de T-splitsing met voor je een stadsmolen linksaf en rechtdoor blijven lopen tot de viersprong. Hier rechtsaf.
15. Aan het eind van deze straat passeer je de stadsgracht (links en rechts). Je kunt hier kiezen voor de directe weg naar het station of de langere variant die voert naar

(voorheen) de VOC-buurt. Dat is een na-oorlogse wijk met een aantal straten vernoemd naar Culemborgers die in de koloniën carrière hebben gemaakt. (Afkorting: wie de kortere variant direct naar het station wil lopen slaat hier linksaf, Triosingel. Je passeert **de Triowijk**. Aan het eind op de T-splitsing rechtsaf en op de rotonde linksaf: 100 meter verder arriveer je bij station Culemborg).

16. Voor de langere variant rechtdoor, links van je ligt de **Triowijk**. Je gaat door een tunnel onder het spoor door en verder rechtdoor. Je kruist de Otto van Reesweg en loopt rechtdoor de Jan van Riebeeckstraat in (rechts van de Van Riebeeckstraat zijn trouwens enkele straten vernoemd naar Zuid-Afrikaanse anti-apartheidstrijders). Je kruist de Kaapstraat. Bij de Y-splitsing links aanhouden, wordt Landzichtweg. Neem op de Landzichtweg de eerste straat links: de Uphof. Houd op de Y-splitsing rechts aan: Wijsenbeekweg.
17. Loop rechtdoor en je arriveert in de **VOC-buurt** was. Tot de grote sanering van deze buurt in 2018-2019 herinnerden negen straatnamen hier aan Culemborgers in dienst van de VOC en de WIC. Nu zijn daar nog zes straatnamen van over, links en rechts van de Wijsenbeekweg. Loop de Wijsenbeekweg helemaal uit, steekt bij de zebra over en na 20 meter de eerste straat links: Anthonie van Diemenstraat. Loop deze helemaal uit tot aan de spoordijk. Sla dan linksaf op het fietspad dat onder de spoortunnel doorloopt. Op de rotonde rechtsaf en na 100 meter bereik je station Culemborg.